

9-ik szám. Február 27. 1868.

HAZÁNK

S A

KÜLFÖLD.

Szépirodalmi, ismeretterjesztő és társaséleti
KÉPES HETI KÖZLÖNY.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

SZERKESZTŐ-TULAJDONOS:
SZOKOLY VIKTOR.

KIADÓ:
EMICH GUSZTÁV.

A képeket kitünőbb művészeink rajzolják s metszi **RUSZ K.**

Előfizetési föltételek:

Pestre vagy vidékre, postai küldéssel vagy házhoz hordással,

egész évre	6 frt — kr.
félévre	3 frt — „
negyedévre	1 frt 50 „

Előfizethetni minden postahivatalnál.

Hirdetmények díja: 3 hasábos petitsor egyszeri hirdetésnél 5 uj kr. Bélyegdíj külön 30 uj kr.

Az előfizetések s a hirdetményi illetékek a kiadóhivatalba (Barátok-tere 7-dik sz.)
a kéziratok pedig a lap szerkesztőségéhez (Dohány-utca 1-ső sz.) bérmentes
levelekben intézendők.

PEST, 1868.

NYOMATOTT EMICH GUSZTÁV
M. AKAD. NYOMDÁSNÁL.

TARTALOM.

Cikkek: „Az illavai fegyintézet.“ — „Az elhagyott.“ (Krajna: 2. kötet.) Költemény *Prém József*től. — „Libarona asszony története.“ (Déliamerikai vázlatok 1840—41-ből.) (Vége.) *Csepei Sándor*tól. — „Károlyi Sándor.“ (Történelmi rajz.) *Timkó József*től. — „A gladiatori küzd.-játékok Rómában. *Vieki K. Balint*től. — „Az 1831-diki kholera-mozgalom Pesten.“ *Szalay József*től. — „Egy hét története.“ *Vadnai Károly*tól. — „Vegyes közlemények.“ — „Irodalom.“ — „Szer-

kesztői üzenetek.“ — „A kiadóhivatal üzenetei.“ — „Ujdonságok.“

Képek: Az illavai fegyház. (Lósy E. rajza.) — Don José Libarona temetése. (A „Libarona asszony története“ c. cikkhez.) — Károlyi Sándor. (Klimkovits Béla rajza.) — Vihar a tropikus éghajlat alatt. (Szövege a „Vegyes“ közt.) Orosz szanok Sz. Pétervárott.

Irodalom.

— („*Százat* a Szondi-emlék ügyében.“) Irta Pongrácz Lajos, mint a Szondi-emlék választmányi tagja. E röpiratocská kapható Ráth Mór könyvkereskedéséjüfjűtán 20 kr-ért, s tiszta jövődelme az emlék javára fordítatik. Pongrácz L. e röpiratban azt javasolja, hogy a hősi ünnepléldozásában a szigetvári Zrinyi Miklóshoz hasonló Szondi György emlékére Drégely váromrajai alatt (mint melyek hősiségének tanúi valának,) kápolnaszerű emléket állítsanak.

— („*Jelenés a gazdasági szakképzés állásáról Francia- és Németországban, Svájc- és Belgiumban, 1867-ben, s ennek alapján kidolgozott tervezet hazánkra vonatkozólag.*“) Kézre-bocsátják Sporzon Pál és Kodolányi Antal, mint a magyar kormány kiküldöttéi. — Itt egyuttal megemlíthetjük, hogy már 1869-re gyakorlati irányú „*Gazdasági évkönyv*“ fog Kodolányi szerkesztése mellett megjelenni.

— („*Szépírodalmi csarnok*“) címmel Fribeisz Ferenc új vállalatot indított meg külföldi divatos regényekből, mely új évtől fogva jelenik meg. Minden hónapban két s így egy évben 24 füzet jelenik meg, melyeknek előfizetési ára egy

évre 6, 1/2 évre 3, 1/4 évre 1 ft 50 kr, úgy hogy egy-egy füzet csak 25 krba kerül. E vállalatból eddig Ponson du Terrail „*Egy király ifjusága*“ című történeti regénye jelent meg 4 füzetben. Az előfizetési pénzek a „*Nefelejcs*“ szerkesztőséghez, vagy Kertész József nyomdai irodájába (városháztér 3. sz.) küldendők.

— (A *magyar történelmi társulat* „*Századok*“) című folyóiratának ezidei 2-dik füzete következő tartalommal jelent meg: „Magyar okmány-érdekességek“ Ipolyi Arnoldtól; „András, erdélyi püspök felségértése,“ gr. Eszterházy Jánostól; „A pozsonyi káptalan újabb talált egyházi ékszerai,“ Römer Flóristól; „Magyarországi helynevek,“ Pesty Frigyes-től; könyvismertetések s tárca.

— (Vértesy Arnold „*Tíz beszélyre*“) előfizetést hirdet. Ezen kedvelt beszélyirónk említett tíz válogatot novellája két kötetben fog megjelenni. Az előfizetési összeg 2 ft, mely március 20-ig Vértesy Arnold nevére címezve (Pest, város-irigeti faszor, 27. szám) küldendő be. Ugyanily összegért utánvétel után is megrendelhetni a beszélyeket.

Szerkesztői üzenetek.

— *Kaproncára:* L. G-nak. Igen érdemes dolgozat az, csakhogy tárgya nagyon ismert, sőt a mult évben Zichy Antaltól egy únáló kötetben is megjelent. Aféle, milyet tavaly közlénk öntől, sokkal alkalmasabb lenne.

— *T. Becsre:* I. B-nak. Belé fog jönni a „*Honvéd-Album*“ba.

— *Pozsonyba:* B. G-nak. Sokkal jobban szeretnők, ha ugyanazt rövid cikkben, az illető megnevezésével kaphatnók meg a „*Honvéd-album*“ számára.

— *Szulokra:* A küldött apróságokat „*Vegyes közleményeink*“ közt fogjuk kiadni.

— *M. Saigetre:* M. B-nak. A nyelv kezelése elég csinos; helyes tanulmány, igaz érzés és helyes észjárás megadja majd aztán a többit is.

— *Gyulafehérvárrt:* S. Ö-nak. Ama névalíráásokat már birtuk s így köszönettel félretevék. A rövid tudosítást a „*Heti Posta*“ba iktattuk, melynek számára érdemes dolgok-ról máskor is szivesen fogadunk leveleket.

— *Szabadságra:* St. J-nak. Minthogy nem használhatjuk a küldeményt, sajnáljuk a büntetéspénzt, melyet a vasokos levélért kellett fizetnünk.

— *Kajdacsra:* Cs. Zs-nak. Óhajátát teljesítők. Azonban másnémt dolgozatot kérnénk; a küldött távol esik a lap irányától.

— *Pesten:* Br. A-nak. Mind a „*Boszorka-folt*“, mind a „*Dreyse*“ olyan cikkek, melyek elől érdekes közlemények elfoglalják a tért.

— *Az „Öreg asszony ifju lánya“* költői beszélyt nagy terjedelménél fogva sem közölhetjük.

— *m. f-nak.* Jók. Kiadjuk.

A kiadóhivatal üzenetei.

„Zrinyi és Frangepán utolsó találkozásá“ című 1866. évi nagy szines műllapunkat újra nyomtatván, annak szétküldését már megkezdük a t. megrendelők részére; egyszersmind jelenthetjük, hogy újabb előfizetőink iránti kedvezményből ismét elfogadunk e képre megrendeléseket 1 ft. 30. krjával, valamint az 1866. évi „*Doboz*“ című műllapra is ugyanily összegért.

— A „*Hazánk s a Külföld*“ mult három évfolyama egy tiszta, bekötetlen példányt 18 frtért megrendelhetni *Mocsáry Béla* úrhoz, Ungvárra intenzdó levélben.

— Szintén mindhárom évfolyam 6 díszes kötetbe kötve 20 frtért megkapható, a pénz beküldése mellett kiadóhivatalunkhoz.

Ujdonságok.

— (A „*Honvéd-album*“) minden tizedik előfizetőjének teljes előfizetési összegét a szerkesztő és kiadó felajánlván egy, az ország fővárosában, a szabadságharc megörökítésére felállítandó emlékszobor javára, ez alkalomból kitünő tiszteletben részesülő hazánkfia, Vetter Antal altábornagy következő sorokat intézé a „*Honvéd-album*“ szerkesztőjéhez: „Nagy és dicső a gondolat, 1848—49-

ben világtörténelmi szabadságharcunkat egy, a haza fővárosában fölállítandó emlékszobor által megörökíteni s erősen meg vagyok róla győződve, hogy egy fölhívás nemzetünkhöz elegendő arra, miszerint az óhajtott siker előressék. — A zsenge ifjuságtól kezdve a gyöngye aggkorik mindenki versenyezni fog egymással abban, hogy a szükséges áldozatokat átszolgáltattván, nemzetünk ezen

Negyedik évi folyam.

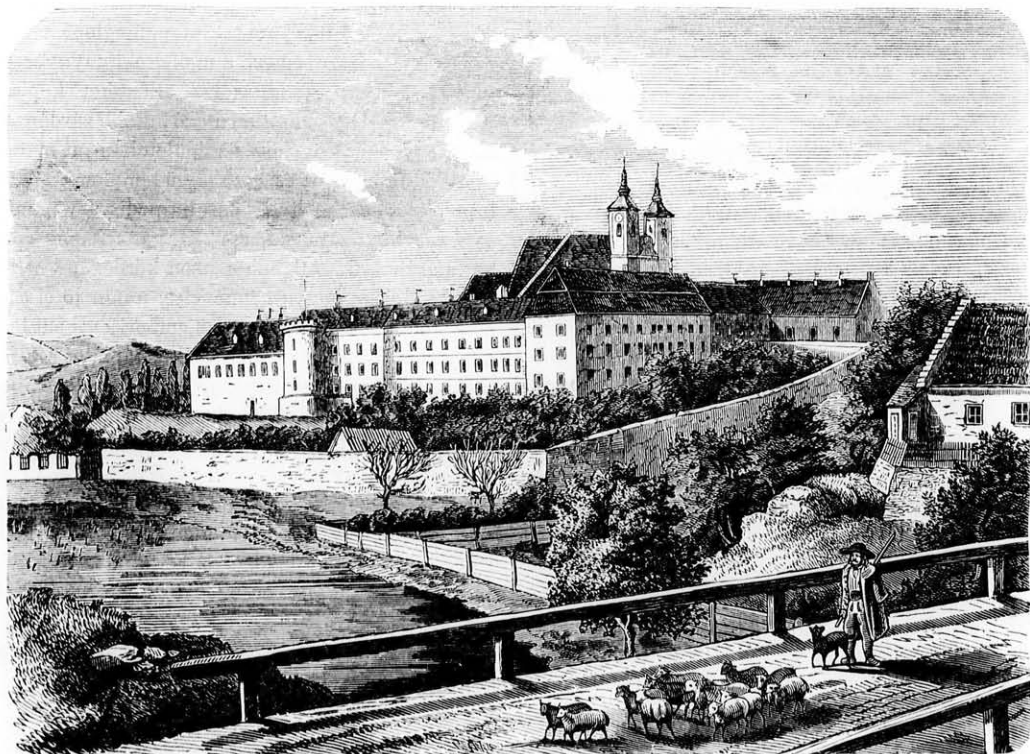
9. szám.

Február 27-én. 1868.

Az illavai fegyintézet.

Mielőtt e leirhatlan szenvedéseket rejtő fegyintézzel foglalkoznánk, ne sajnáljunk egy perencyi figyelmet Illavától, mely nevét kölesönzé a fegy-

Illava kisedel és nagyobbára rozszant épületei nem tanuskodnak ugyan valami virágzó anyagi jólétről, de Tröncsnvármegye főlebb fekvő köz

Az illavai fegyház. (Lóssy E. rajza.)

intézetnek, s vessünk egy futó pillantatot a gyönyörű távlatlalt jutalmazó regényes Vágvolgyre s a közel Pruszká folett magasuló Oroszlánkő fojedelmi romjára.

ségoihez hasonlitva, szegénynek sem mondható. Mintogy 1100 lelket számláló, tótajku, de magyar érzelmű és bocsiutes nép lakja e kis mezővárost, mely minden alkalommal tiszteletreméltó jeleit

adta ez érzelmek. — Találkoznak ugyan ott, a korábbi rendszer által idegen égalj alól oda tereltek, de ezek centralistikus és pánszláv törekvéssükkel nem ronthaták meg sem e kisvárosi, sem a körötte fekvő vidéki lakosság jobb érületét, miért a multjához hű vidéki értelmiséget és az ezzel karöltve járó r. kath. papságot illeti az elismerés.

Elragadó kilátás nyílik e kis m.-város északnyugati széléről a Vág völgyre s a morva határszél fölött átellenben emelkedő Oroszlánkőre. E váromladék alapját szédítő-magas, kopasz szirt képezi. Oly komoran áll a vár két tornya, mintha Jakusics fonyegató karjai emelkednének a sirból égfelé. Méltán nevezék e várat hazánk legvakmerőbb építményének. Roppant meredek s ma már csak gyéren járt ösvény vezet e bámulatos váromhoz. Ha szél lengedez e romok felett, kinok ne jutna észébe „Katalin“ sohajtó szelleme? Az omladék közelében még magasabb a Podhrágyi nevű sziklakúpozat, mely az ég szomszédságában lévén, hajadonfövel áll az alkotó előtt. Rajta semmi jele a tenyészetnek, alantabb vállain csak egykét bokor gyalogfenyő, de ezek is törpék. E magaslatról tiszta időben Pozsonyig is el, Morvaország pedig egész kényelemmel le lehet nézni. Örömezt időzném tovább e magaslaton, melyről regényes kilátás nyílik a mult emlékeire, de e sorok célja visszakényszerít fölvett tárgyamhoz, a feyintézet ismertetéséhez.

A feyintézet a már említett kis m.-város északnyugati szélén, közvetlen a Vág partján, eme történeti nevezetességű, zordon, de egészséges éghajlatu vidéken, a morva határszélétől egy, — Treneséni Máté sasfészektől pedig 2 órányi távolban alakult.

A feyintézeti épület multja szoros egybefüggésben van a m.-városéval, melyet Nagy Lajos király idejében Lévanak neveztek s talán a ma is élő Lévyak ősei alapíthatták. Léva öt századon át könnyen satnyulhatott Illavává. A sziléziai hadjárat után Magyar Balázs vitézségének lett jutalma, s ennek leánya kezével a csaták őriása: Kinizsi Pál kapta. Később a vitéz Osztrócsok fészkeltek benne s valószínűleg ezek építének itt váracst, melyből az utolsó Osztrócsnak hazafisága miatt kelle menekülnie. I. Lipót Breüner

Kristófnak 80,000 forintért adta el. Breüner, mint b. Mednyánszky A. említi, a váracst alsó részét úrilakká, a felsőt pedig Széchenyi György primássali szerződése szerint zárdává alakította át, a trinitariusok számára, kiket József császár üzött ki a tömör épületből. Ujabb időben a Königsberg grófok tulajdonává lett. Az épületet és az azt környező kertet — ha jól értesültem — 84,000 pfrtért vette meg az állam. 1856-ban alakították feyházzá.

A bukott rendszer buzgó eszközei, a saját fölfogásuk szerinti szükséghez képest, jelentékeny átalakítást eszközöltek az épületekben, sőt némi új építményekkel is bővítették azokat, nevezetesen: minthogy az északi kétemeletes, vagyis főépületvonal falából 5 öl volt a földbe sülyesztve: 2 1/2 öl mélységre elhordaták mellöle a földet s az által nyertek egy mély udvart és földalatti (souterrain) helyiségeket.

A feyintézet épülete vagyis épületesoportja műépítészeti szempontból nem igen érdemel figyelmet. Egy, minden rendszer nélkül össze-visszatákoltt quodlibet az. Kivülről mindamellert, kivált déli és délkeleti irányból tekintve, meglepő hatást gyakorol a nézőre emez, a mellette gunynyasztó apró viskókkal szombeszölk ellentétet képező nagy tömeg. De ismeretlen utazó inkább zárdának, mint feyháznak tartaná az épületei közül magasuló két toronnyal és goth stül temploma miatt. Homlokzata délkeletnek, hátulja pedig a Vágnak, azaz északnyugatnak fekszik. E nagy tömeg épület látásánál akaratlanul is azon kérdés merül fel a szemlélőben, hogy: népnevelés, mikor jö el a te országod, az idő, melyben az emberiség nem lesz kénytelen ily irtóztató szörnyeket táplálni?

Az első feyencszállitmány 1855-ben december 19-én érkezett ide, ekkor kezdék feyházzá alakítani s azóta 1700 tévelygőnek adott hajlékot. E tekintélyes számból mintegy 850 halt el 11 év alatt, mi eléggé kedvezőtlen arány, ha figyelembe vesszük, hogy kevés kivétellel mind a legszebb ifju- és férfikorban levő, azaz 18-tól a 40-dik évig terjedő életkoru szerencsétlenek képezik ez intézet népségét.

Illava a legsülyosabb fogságra ítelt feyencek letartóztatási helye.

A z e l h a g y o t t .

— Krajnai néprege. —

A zöld erdő sötétibe,
A nagy erdőbe messzire,
A mély erdőbe, sűrűbe,
Kis keskeny ösvény-út vezet;

Egy bűnös fekszik ott, beteg;
Halkan liheg, — oly elhagyott!
Vajh! hívják néki a papot.

Kicsiny madár száll most oda,
Hozzá a beteg így beszél :
„Itt fekszem én bűnös szegény,
A szent atyát kívánom én ;
Oh volna bár, szép kis madár,
Egy követem!“ — „Magam leszek,
— Szólt a madár — friss, gyors követ !“

S a kis madárka elrepül,
A papnak ablakára ül ;
Csicsorg : cseng, cseng, csattogva zeng,
S a pap fölbred oda bent ;
„Erdőben beteg, elhagyott
Fekszik ; kívánja a papot!“

Most a madár toronyba száll ;
„King-kong-klang“ kong a nagy harang,
S a sekrestyés fölbred és
A templomhoz gyorsan szalad.
Ott készen várta már a pap.
És ekkép szólt a szent atya :

„Haldokló hívat engemet,
De nem tudom, vajh hol lehet ?“
És gyorsan szól a kis madár :
„Csörömbe a kis csöngetyűt
Adjátok, és a repdesés
Közben nektek majd csöngetek !“

Csörébe a kis csöngetyűt
Od' adják. Csönget : kling-kiling
S beteghez az erdőbe száll
A csöngetyű bús hanginál. —
Minden bűnét meggyónja ez,
És tiszta lelke égbe száll.

Prém József.

Libarona asszony története.

(Dél-amerikai vázlatok 1840—41-ből.)

(Vége.)

Megtudtam, hogy fivérem értesülve szenvedéseinkről, meg akart látogatni. Azon pillanatban, midőn elindulandó volt, Ibarra szigorú büntetés alatt megtiltá, hogy szándékát teljesítse.

Elfelejtém mondani, hogy még akkor, midőn volt egy kis onni valónk, s kunyhónk, — Unzaga neje, Donna Raphaela Carola tizenegy napot velünk töltött; de nem tudván tovább kitartani sanyarúságukat, — elment, megátkozva a napot, midőn először e kietlen földre lépett.

Nem győzök eléggé csodálkozni, hogy az indusok kegyetlenségének áldozataivá nem lettem. Egy reggel az erdő sövényzetén megtaláltam egy nyilvesszőjüket, alig volt három láb hosszú, s kemény fából készült három éles hegyben végződött. Kevéssel ezután ki kellett mennem vizet hozni, s alig ötszáz lépésnyire fagyalál borzalom közt egy véres főre bukkantam; itt feküdt egyik szomszédunk, a kit ismerünk, néhány lépésnyire, holtan, kis leánya mellett lándzsával loszurva. A katonák, a kik távolról felettünk örködték, habár jól felfegyverkezve, szintén úgy félték, mint mi. Egyik este az őrmester hozzám jött s kérdezé: nem tudom-e, merre vannak az indusok? Elbeszélte, hogy egy közeli kastélyban megtámadtak egy nőt, ruháiból kifoszták, s rimánkodásai dacára elvették. Azt mondtam neki: ha valaha ily veszélynek kitéve lennék, — kérném, löjjenek le inkább, meg lévén győződve, hogy halálom hire nem keseritné el

annyiira családomat, mintha azt hallanák felőlem, hogy elraboltak. „Valóban nem! felelt ez ember ocsmány tekintettel, — nem adnék semmit ön kérelmére: ellenkezőleg, ha tudnám s merném, megkötozém önt, s eladnám egy gazdag montevideói lakosnak.“ E nap óta nem néztem e nyomorultat borzalom nélkül. Úgy elrejtöztem, a mint észrevedtem, — mint a legkisebb neszre, midőn azt gondolám, hogy az indusokat hallom. Egy ily pillanatban küzdve az éh-halállal, azon gondolatra jöttem, megkérem családomat, hogy küldjenek valakit, a ki megszabadítson, s hozzájuk vigyen, Ibarra nem ellenezte volna ezt, de azonnal elűztem e kisértést, mint vétkes gyávaságot, boszankadtam magamra, térdre estem s kértem az istent, bocsásson meg, s még nagyobb hévvel kezdém ápolni férjemet, segítve, s módokat keresve, hogy életét meghosszabbithassam. Hajh! nem ringathattam ábrándokban magamat. Látni való volt, hogy életének vége nem messze van.

IX.

Mit mondjak többet? A szenvedők panasza nem egyhangu. Don José napról napra betegobb lett. Napról-napra újabban megtámadák ideges rohamai, s gyakran elájult.

Február 15-én délutáni két óra felé, iszonyu vognaglásokba esett. Magam valék, távol minden segélytől. Unzaga az őrmestertől parancsot kapott, mi

miatt távozni kényszerítettet. Mit tegyek? Hova legyek? Karjaim közé zártam férjemet, koblemre emeltem, megkísérlém elnyomni erős rohamait, de lecsillapítani képtelen valék; ekkor kétségbeesve elhagytam, futottam sebesen, a nagy magányban jajgatásra kezdék, visszajöttem, átkaroltam, borzalom közt néztem, ismét visszafordulék, kiáltásaimmal is némi vigaszt keresve e csapás között. Jól érzém, hogy férjem meg fog halni, térdre estem előtte, s imádvá kértem istenemet, fejtét koblemre helyezém, de ez iszonyu küzdelmek közt kimerültem, elhagyott erőm, szemeim többé nem

előtt! Tizenkilenc éves valék. Egy évvel ezelőtt boldog voltam, a szeretet s jólét karjain; minden mosolygott reményeimre!

Unzaga visszajött, s lecsüggeszté szomorun fejét, látván a szegény halottat, s néhány töredezett szót akart mondani vigasztalásomra. De rögtön egy katona jött érte, s elhureolá, még csak időt sem hagyva, hogy legalább némi tanácsot adjon.

Az éjt egymagam töltém szeretett Don Josém holtteste mellett. Már jól ki sem vehetett zaj, a madarak eszegeése, a jaguárok ordítása vegyült a szél nyögései közé.

Don José Libarona temetése. (A „Libarona asszony története“ című cikkhez.)

láttak semmit is tisztán. Reszkettem s elvesztém eszméletemet.

Nem tudom, ez élet-halál közt meddig maradtam eszméletlenül. Midőn a félhalálból magamhoz jövék, Don José teste félig reám dőlten már megfagyott, megmerevedett. E pillanatban miért nem tudtam vele meghalni?

Emlékezem, hogy e végpillanatban egy könyvet sem ejték, mozdulatlan álltam e tompa fájdalmak között. Majd egyszerre ezer gondolat támadt lelkemben, s egész multam, mint egy kép tárult fel emlékezetemben: én vagyok-e az, ki itt állok rongyok között, e kietlen vadouban, férjem holtteste

Egyik pillanatban úgy tetszett, mintha zavart zsidajt, emberi rekedt vad hangokat hallanék, nem kételkedém, hogy az indusok közelednek. Az erdőbe menekültem, út nélkül, nyakra-főre, a félelemtől remegőn, nem merve sem megállapodni, sem hallgatózni. Tovább-tovább hatolva, lihegve egy vágáshoz értem, ezentul nem volt egyéb, mint egy kietlen szoros, áthatlan sziklakkal s tövisekkel. Kimerülve a földre roskadtam; már rég ideje nem ettem semmit, a szomjuság is égetett, de nem volt erőm, hogy felkeljek s életem után lássak.

Itt maradtam a földön elterülve, mozdulatlanul,

gondolat nélkül még ez éjjelen, a következő nap s éjszakán.

Az a hír terjedt el, hogy elraboltak az indusok. Egy ember, — azon szomszédunk, kinek karját bekötöztem (ez volt azon szerencsétlen, a ki küzködött a jaguárral) keresésemre indult. Véletlen nyomomra akadva, miután ezt többször eltéveszté, meg újra fölelé, s elérkezett hozzám. Nem tudtam szólni, majdnem lélek nélkül valék. Felemelt, hátára vett, s Don Jósé holttestéhez vitt.

A mint egy kissé összeszedtem erőmet, megkértem a jó embert, szerezzen nekem lovakat, s egy szekeret, hogy férjem holttestét a matharai temetőbe vihessem. Elment s csak két nap múlva tért vissza, husz mérföldre kellett mennie, hogy lovakat találjon.

Elképzelhető, mily gyötrelmeket kelle kiállanom tavolléte alatt: leirni képtelen vagyok. Alkonyatkor az est-ima órája után nem mertem szegény halottam mellett maradni, elhagytam, de ismét visszajöttem, félve, hogy a vadállatok zsákmánya lesz.

Midőn a holttestet szekérre kellett volna tenni, azt mondák, ez lehetetlen. Egyes részei szétváltak, a szekér darabokra tört.

Szándékkal fel kelle hagynom.

Eltemettem férjemet közel a helyhez, hol lelkét kiadá. Két ember leereszté a gödörbe. Megkértem Unzagát, kit végre hozzám bocsátottak: tegyen egy kis jelvényt a helyre, hogy később, ha legalább meg lesz engedve, szeretett férjem szomorú maradványait felvehessem, s megszentelt földbe szállíthassam.

Unzaga neki keseredett: „Mi lesz belőlem? felkiáltott. Ki köti be sebeimet? Elhagyatva, segélytelenül fogok itt meghalni! Isten vele Senora, isten vele! kegyed volt itt támaszuk s vigasztalónk!”

Szerencsétlen ember! Keszerve lelkeim tépte szét. De mit tehettem?

Rögtön Matharába menék s megkértem a lelkész, szolgáltaosson isteni tisztelet.

A parancsnok elég szentelen volt visszakérteni tőlem férjem láncait, miket férjem lábaira vertek. Elhagyott a türelem. Azt izeném neki, küldje el katonáit s hozassa el a vadonból.

Szekerünk csak lassan haladt. Négy éjt uton tölték, alvás nélkül. Midőn Santiagóban házunk elé érkeztem, Eulogia, egyik nővérem meglátva, folsikoltott: „Ágostina visszajött — Libarona meghalt!”

És én felkiálték: „gyermekemet! gyermekemet!”

Anyám s Izabella nővérem felém siettek s kar-

jaimba tevék Elist és Lucindát! Kedves gyermekeim! mily elragadtatással zártam őket karjaim közé! meg voltam hatva, mennyire hasonlítottak atyjukhoz!

Az orvos, Monge ur, épen nálunk volt; szemeim vérbe borultak, s azt rendelé, azonnal fektessenek le. Családom meglátta ekkor olsanyart testem mily sok sebtől van befedve. Nem vetkőztem le egy év óta, hogy éjjenkint talpon lehessen ápolni férjemet, vagy szökni az indusok elől. Sokáig betegem fekütem.

Többször megtörtént, hogy éjjenkint ki akartam ugrani ágyamból, rettegve felkiáltottam; a legborzasztóbb álmok gyötöltek, — hallani véltem az indusokat vagy a jaguárokat.

A mint egészségem egy kissé helyre állt, Santiagóban hagya minden birtokunkat, visszatértünk Tucumánba.

Kevéssel ezután fájdalommal értesültem Unzaga gyászos kimultáról. Oly szomorú sorsra jutva, hogy gyökerekkel táplálkozik, meg akart szökni, de eltévedve, elhagyá bátorsága, s azon szerencsétlen gondolatra jött, hogy Ibarra lábaihoz veti magát. E szörnyeteg látva e rongyokkal fedett, vérző sebekkel megvakolt nyomorultat, hidegen négy katonát hívott elő, s szerencsétlen bajtársunkat lándzsákkal átszuratá.

Tizenkét évi sikertelen esdeklések után végre kinyertem az engedélyt, hogy férjem földi maradványait Sáltába szállíthattam, s egy sirt emelhettem.

Ibarra halála után (meghalt 1847-ben) tiszteletre méltó unoka öcsese D. Antonio Taboado, a nemes tábornok, a vadonba tett egyik kirándulása alkalmával látni akará a helyet, hol Don Jósé bevégezte életét, s ugyanazon katonák által, a kigyötrelmink eszközei valának, egy nagy fakoresztet emeltetett e fölirattal:

„A barátság kegyele a zsarnokság egyik vértanújának.”

Az utóbbi években több francia utazó látta Senora Donna Ágostinát. Ezek közül egyik, az ipar s tudományak tett nagy szolgálatairól ismeretes Poucel Bonó az, ki e nőt többszöri kérelem után ezen elbeszélésre bírá, mit kivonathan közlénk.

Moussy Márton tudor, utitársa Poucelnek, az argentin szövetséges társaság éjszaki vidékein, a következő sorokat írta a „Mono“-nak e tárgyra vonatkozólag:

Uram!

„Mind azon részletek, melyeket ön ismer Libarona asszonynak a chachoi kietlen pusztaságban

tartózkodásáról, s melyek előadvák a Buenos-Ayresben kiadott *Religio* című lapok (1858-ki) 25. 26 s 27. számaiban — teljes hitelt érdemelnek.

„ . . . Volt szerencsém látni a férj iránti szeretet ezen hősnőjét 1857 évi ősz közepén Sáltában, a hova vonult volt családja körébe, de még akkor alig ismerém csodálatraméltó történetét. Nehány hónappal ezután Tucumanban s Santiago del Esteroiban, ez esemény színhelyén az elbeszélés valódiságát több szemtanu igazolá. E szomorú történet itt különben is általánosan ismerve van, s ez

utóbbi város lakói büszkéek e hős leánytársukra „Dona Agostina Palacio de Libarona még szép korában van, miután 1841-ben férje száműzése s halálakor nem volt még 19 éves. Jelenleg övéitől környezve, a köztisztelet tárgya szeretett családja körében (mely egyike a vidék előkelőbbjeinek), helyzete kétségkívül igen kiérdemelt jutalma ifjúsága szenvedéseinek; de e szeretetre méltó, s még mindig oly jó, mint szép nőnek gyöngéd finom érzete semmi hiúságot sem üz.“

Közli: *Csepeli Sándor.*

Károlyi Sándor.

— Történeti rajz. —

Egy híres német író szerint a történelem muzsája csak három „*becsületes*“ férfit ismer: Sokratest, Krisztust mint embert, és Hunyady Jánost. Nem vitatjuk: van-e és mennyiben van igaza, annyit jegyzünk meg csak, hogy ha az okot és célt vizsgáljuk, mely miatt azon író oly szűken osztja a történelmileg „*becsületes*“ jelzöt: a háromhoz még egy negyedik férfival kell szolgálunk, kinek neve: *második Rákóczy Ferenc.* — Am kísértse meg bárki csak egy árnyékvonást tüntetni fel, mely a történet ezen főnséges alakjának jellemét elhomályosítja; próbálja meg bárki nemcsak Rákóczy személyét nem azonosítani a haza szent ügyével, hanem ha már a kettőt elkülöníteni tudja, kimutatni, hogy Rákóczy rózságyon nyugszik, míg nemzete vasrostélyon perzseltetik. Lépjjen föl, a ki tagadni képes, hogy ezen, sokaktól már e földön szentnek dicsőített férfiú, nem feledé ki magát egészen, midőn nemzete boldogsága, jóléte, szabadsága lépett előtérbe, és gördítsen óriási korszált, a ki tud, mely Rákóczyt visszatartja vala, ha tulnan bár saját veszte, de honának szelid mosolygó viránya tárult szemei elé; szóval — mert a nevezett három férfit az önzetlenség emelé leginkább a becsületesség színvonaláig — hasonlitsa össze Rákóczyt bárki is velük, és ítéljen: — mi nyugodtan fogjuk venni, mert állításunkat igazolandja, a legszigorubb bírálatot is.

Nem ok nélkül, és nem is adott tárgyunkon kívül esőleg hozzuk fel mindezeket akkor, midőn Rákóczy korából a nagynevű Károlyi Sándort ismertetjük, ki a nemzeti fölkelésnek a szathmári béke által véget vetvén, csak azért lett Rákóczy-nál kisebb, mert magát sem szereté vala kevésbbé, mint hazáját. A nép elnyomása miatti ingerültség, de személyes bosszuja is vezérlé őt Rákóczy zászlajához; hazájának a felkelés-okozta kimerültsége, de saját bőséges megjutalmaztatása is tevő őt hűt

lenné fejedelmi urához. Károlyit a história nem ismerné Rákóczy fonkölt alakja nélkül, nem ismerné hazafinak a nemzeti lét miatti küzdelem nélkül, nem ismerné hibáit és erényeit a szathmári békekötés nélkül. Dicső nem volt, mert a hazafi nem nyomható el benne az embert, de ereje s öntudata fölemelé őt a mindennapi lelkek sorából.

Üssük fel a történelem lapjait és foglaljuk lehető szűk keretbe mindazt, mit a krónika báró Károlyi Sándorról mond.

Született 1669-ben, atya László, anyja b. Sennyey Erzsébet volt. Iskoláit előbb Ungvárt, majd Kassán, Bécsben, Posonyban a jezsuitáknál végezte. Tízennyolc éves korában nőül vevén b. Barkóczy Krisztinát, ugyanekkor atya által Szathmármegye főispáni székébe iktattatott, s e minőségében már mint ifju, tevékeny részt vett az ország ügyeiben s a megye jogait erélyesen védte a német hadak kíméletlen zsarolásai ellen. E minőségében találta őt a Rákóczy fölkelésnek első lobbanása.

1703-ban május 22-én harsant meg a magyar sirjában is felrázó dal: a Rákóczy-induló először; e napon bontattak ki a fejedelem által Lengyelországból küldött zászlók Beregmegyében; e nap szentelé Rákóczyt a nép szent ügyének nagy fejedelmévé, s e nap lett kezdete azon küzdelemteljes háborúnak, mely a magyar nemzetről ismételve kiálltá a hiteles bizonyítványt, hogy méltó az életre!

Nem Rákóczy, nem egyes, hivatalaiktól megfosztott, avagy száműzött férfiak, nem a megsértett hiúság, de a nép, a mindenéből kifosztott, török, német láncok alatt görnyedő nép kelt föl jogainak kivívására. Nem is volt ez „*lázadás*“ az uralkodó dynastia ellen, hanem védelem, az önkényileg leigázott népek a természet örök tör-

vényei által szentesített védelme — a zsarnok elnyomás ellen.

Hogy a Tisza vidékén összecsoportosult, tűzhely nélkül maradt nép kezdetben az egyházakat és nemesi kuriákat fosztogatta, azon megütközni senki sem fog, mert hisz épen azért kelt föl, hogy a mit tőle a hatalom erőszakkal elvont, azt természetsszülte kényszerüségéből — ha más uton is — megszerezze: a mindennapi ételt és italt. Vezér nélkül lévén pedig az éhezők, nagyon természetes, hogy mindaddig, míg a várt fejedelem megérkezék, kenyeret ott kerestek, hol azt találni remélték, — hivatott legyen bár a hely isten házának.

Károlyi Sándor, hogy az elégedetleneket szét-szórja, előbb a szathmári őrség parancsnokától, majd a Kassán székelő Nigrelli tábornoktól szorgalmazott segílyt; mindkét helyen azonban a felkelőkkel való egyetértésről vádoltatván, a szomszéd megyék nemességét szólítá fel segílyadásra s június 7-én a felkelőket Dolhán meglepévé, százytvenet közülök lemészárolt, a többieket pedig szétugrasztá. Az elszedett öt zászlóval június 21-én Bécsbe rándult, hol a befolyásosoknak hitt férfiakat rendre látogatván, előadá nekik a nép vállait sújtó terheket, az elviselhetlen nyomort és más, a felkelést szülő okokat. Kérve kérte a császár oldalánál levőket, iparkodnának egész erejükkel a nép inségén befolyásukkal segíteni s ezáltal a fölkelést csirájában elfojtani, s eszközölnék ki, hogy különösen Szathmár- és Ugocsa-megyék lakóinak, a dolhai ütközetben tanusított vitézségükért, adóhátrálékuk s két évi fizetendő tartozásuk elengedtessek; a só ára e megyékben is mint Máramarosban leszállitassék, végre a további zavargások elhárítása végett átalános bocsánat hirdettessek. Mindezeket előadá a császárnak is, de ez a kérelmet minisztereihez tevő át, kik a főispánt hazafias törekvéseiért kigunyolák, a bemutatott zászlókra pedig azon megjegyzést tevék, hogy azok régi fegyvertárból valók s nem érdemelnek egyebet, minthogy nyilvánosan bakó keze által égottessenek el.

Ily jutalom nagyon mindennapi volt azon időben: a haza iránti hűségnek vérpád, a király iránti engedelmisségnek guny, megvétel volt a díja. Károlyi is részesült benne, de a koserü pohárt még nem ivá ki körömfogytig. Anyját már tudott, hogy nem jó az embernek nagyon szelidnek lenni, de arról még nem győződött meg, hogy azon öt zászló jobban illik máshová, mint a bécsi kinestárba. — Elkeseredett szívvel hagyá el Bécsot s megígéré, hogy e fogadtatást soha sem

fogja feledni, de hogy csakugyan el ne feledje, arra gondja volt a vámörnek, ki őt egy aranyig megvámolta. Bécsben megsérték a főispánt, Bécs kapujánál a magyar nemest. — Károlyi megesküvék, hogy ez aranyért vissza fog még egyszer kerülni. Honába érkezévé, itt már a hazafi lett sértve. Tudtára esvéen ugyanis, hogy székhelye, Nagy-Károly, Rákóczy kezében van és hitvese Rákóczy örizete alatt: Kassára ment, hová a kurucoktól való félelemben, a környékbeli uraság nagy számmal gyült össze. Szállást kért Nigrellitől, de „nincs már“ elutasító választ nyervén, türelmének pohara esordultig felt. „Megyek hát oda, a hol adnak“ — szóló, és neje által Beresényivel lépett viszonyba, egy hónap mulva pedig a hűségi esküt Rákóczy kezébe letevén, tábornokká neveztetett.

A jutalom csak addig késétt, míg a nemzet nem jutalmazhatott.

A fejedelemtől kiszabott első utasítása volt, hogy mint a jász-kún seregnek fővezére, Kecske-metre menjen s a bácskai és szegedi rácoakat igyekezsek megnyerni a nemzeti ügynek. Károlyi az utasítás szellemében mindent megtétőn ugyan, de sikertelenül: a ráco a 'császári zászlókhoz szegődtek. — E közben a Németországból beütött Schlick tábornok a Rákóczyhoz hű bányavárosokat fenyegetévé, Károlyi is parancsot vett, hogy Beresényivel ogyosúlve, a támadó hadat visszaüzzék, — a mi, bár nagy erőfeszítéssel, sikerült is. Innen pár hét mulva a Dunához vezetévé seregét, a dunamelléki lakókat szólítá fegyverre, majd a Morván lépett át s oly rettegésbe hozta a császáriakat, hogy a szent korona is Pozsonyból Bécsbe szállitattott.

Ez alatt Felső-Magyarországban ép úgy, mint Erdélyben, felette kedvező volt a felkelők ügye, annyira, hogy ha az alkudozások fonalát nem kapja kezébe a hatalom, egy hét nem mulik el, és nincs Magyarországbán „köpedelem gubernium.“ De a bécsi udvar Széchenyi Pál kalocsai érseknek s Eugen hercegnek sürgető felszólamlásából, melyekben kinyilatkoztaták, hogy a birodalom veszendőségeért keszességet nem vállalnak, megértvéen, hogy a különben is alig remélhető győzelem esetében nincs annyi börtön, a hányra szükség volna, hogy a „lázadók“ érdemlett jutalomban részesüljenek: felhatalmazá Széchenyit az alkudozások mielőbbi megkezdésére. Mivel pedig a békétől, ha az őszinte s a nemzet alkotmányát biztosító, Rákóczy idegen soha sem volt, a felkelők részéről Károlyi Sándor bizatott meg első, a hazafias érsekkel való alkudozásra. Sümegezen tu-

lálkozott a két férfi, de csak azért, hogy mindkettő kijelentsék a készséget a béke megkötésére. A további alkudozások helye Lében-Szt.-Miklós volt, hol csak hárman, az érsek, Beresényi és Károlyi tárgyalták az ügyet. De mivel a két utóbbi az ország jogainak sértetlen megtartására idegen fejedelmek garantíáját követelé, abba pedig Leopold császár beleegyezni semmi módon

tudván, miután a nagyrészt rácocktól lakott Péceset megszállotta s két, a városból történt lövés egy kurucot megsebesített volna, az egész had a lakosokra rohant s azokból több százat felkoncolt, — minék következtében a rácokkal való szövetségés végkép dugába dőlt.

A lében-szentmiklósi értekezlet eloszlása után Pápára ment Károlyi, majd miután Sopronyt si-

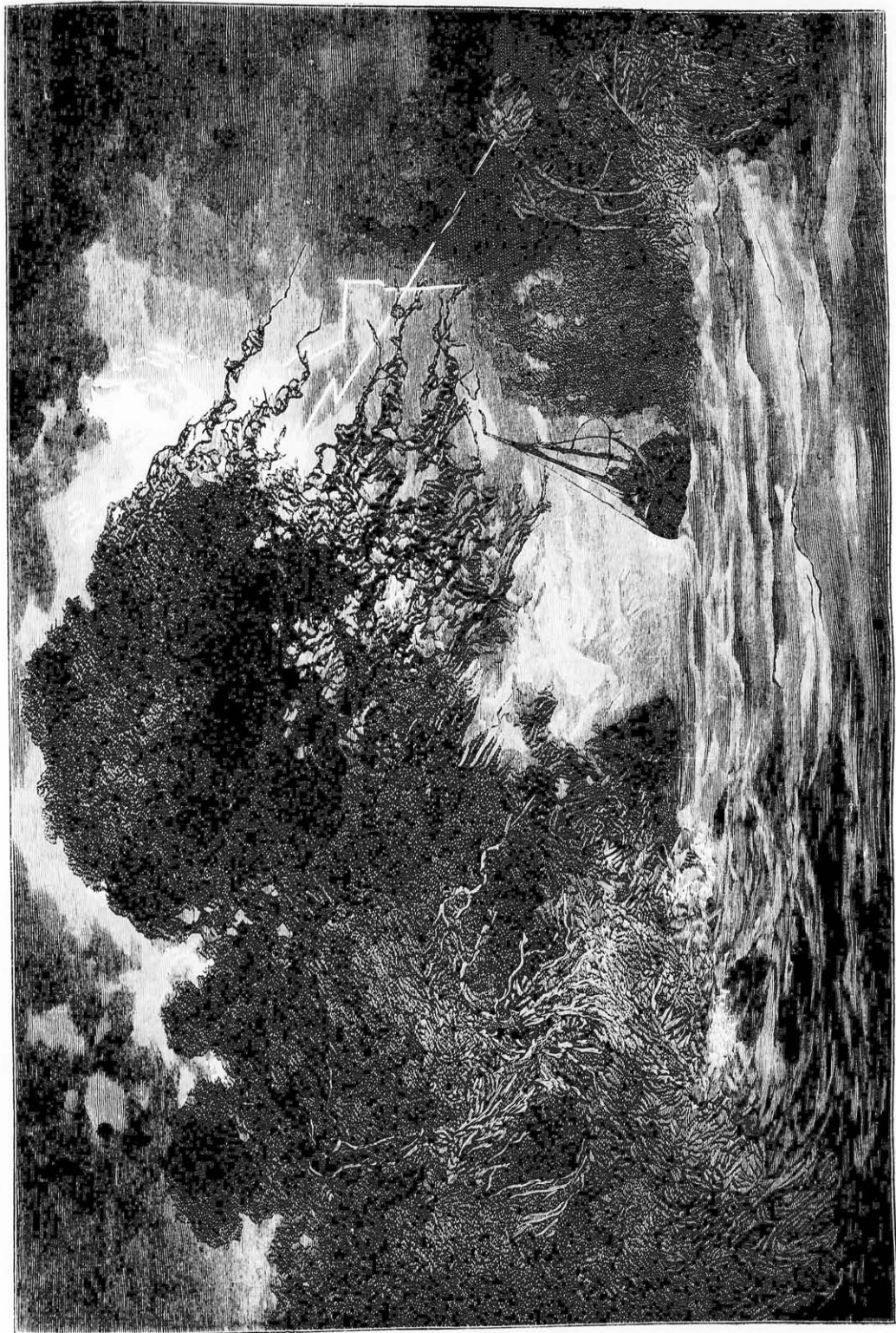

Károlyi Sándor. (Klimkovits Béla rajza.)

nem akart: úgy az értekezlet, mint az ezt követő írásbeli alkudozások, sikertelenek maradtak.

Károlyi a tárgyalás folyama alatt is — már másod ízben — erélyesen működött a rácok megnyerésében, s miután a dunántuli megyék csaknem kivétel nélkül hozzá hajoltak, a rácok egyrésze is zászlójához szegődött. Erről azonban a Siklós környékén tanyázó kuruc had mit sem

keretlen fölkérte, Rusztra, onnan Kis-Martomba tevő főhadi szállását, s innen kurucával Ausztriának keleti részét elárasztván, több várost elhamvasztott. Midőn emiatt a nádor keserű szemrehányásokkal illeté, Károlyi akként válaszolt, hogy „a pusztitást nem ő kezdé, hanem Rabutin Erdélyben, ki ha rablásával fel nem hagy, neki is gondja lesz rá, hogy a szomszéd tarto-

Vihar a tropikus éghajlat alatt. (Szövege a „Vegyes” közt.)

mányok lakosai házaik lángjainál olvashassák pénzüket.“

De nemsokára új fordulat állott be, mely a felkelők ügyének úrtalmára szolgált, s ez a Leopold császártól kihirdetett általános amnesztia volt, mely a kurucokból többeket a császár részére vont s mely miatt Károlyi hadai is meggyérülvén, Rákóczytól segítséget kért. Szorult állapotában értésére esett, hogy Heiszlernek megszaporodott hada Kis-Martonba szándékozik őt szorítani. E tervet kijátszandó, ezernégyszáz katonát Kis-Martonban hagyott, a többivel Bécs felé indult portyázni és egész Schwechátig nyomult elő, honnan bő zsákmánnyal visszatért Nezider-be. Itt azon szomorú hírt vevé, hogy Kis-Martonban hagyott serege csakugyan megtámadtatott s egészen szétveretett. Óvár felé indult tehát, de mint-hogy a dunántúliak egyenkint elpártoltak tőle és serege is, előbb a gyalogság, majd a lovasság vereséget szenvedett, Duna-Földvárig haladott s itt átkelvén a Dunán, csak kevesed magával tért az Egert ostromló Rákóczyhoz vissza.

A fejedelem kis idő múlva újabban is megbizta őt, hogy Kecskemétre menvén, hadakat gyűjtson s minél előbb Duna-Földvárra siessen. Majd a hevenyében összegyűlt 4000 lovassal a Vág mellett kalandozó s Heiszlertől szorongatott Bercesényi segélyére küldetett. Előbb szenvedett vereségeit kamatosan visszafizető most, mert Garan folyónál Bercesényi hadaihoz csatlakozván, az ellent a Csallóközből kiszorítá, Nagyszombatot megvéve s május 28-án 1704-ben Ricsán német

tábornok seregét teljesen szétvervén, magát a tábornokot is elfogta és győzelmes seregével Bécsig száguldozván, kurucain még a császári vadaskortból is elejtettek néhány vadat, a többek között azon két párducot, melyekkel a császár nyulászni szokott.

Igy teljesíté a bécsi vámörnek tett ígretét.

Visszatértekor levelet vön Forgáchtól, hogy siessen vele egyesülni s támadják meg Heiszlert, ki Veszprémből Győr felé indult. Károlyi a vett fölhívás szerint azonnal utnak eredt, de Forgách őt be nem várva, az ellenséggel Koroncónál megütközött s gyalogságát majd egészen elveszté. Károlyi a vereséget is véresen megtorolta, mert a Szt-Gotthardot ostromló Rabutin tábornokot véletlenül meglepve, hadából négyezeret lovgott, ő ágyuját és táborszereit pedig elfoglalta július 3-án 1704.

E fényes győzelem után Károlyi a Muraközben fogott állást, honnan csak aug. 4-én tért vissza Szombathelyre. 1705-iki marciusban még egyszer száguldozott Bécsig, de visszatérve, midőn a dunántúli részekben újból szervezné a fölkelést, Heiszlertől váratlanul megtámadtatván, esatát veszte s a Duna másik partjára tért át.

Ez volt Károlyi működésének első része, melyből őt — némi figyelmetlenségeit leszámítva — mint kitünő hadvezért tanuljuk megismerni; lásuk most a diplomatát.

(Vége köv.)

Tímko József.

A gladiatori küzdő játékok Rómában.

Ki saját korát — e mostani kort — a gladiatori játékok divatozásának korával egybe veti: vagy mosolyogni fog oly esztelenségen, milyen a gladiatori játék, vagy fájdalom fogja el keblét oly iszonyu romlottság felett, midőn egy elfajult, minden — az emberi erkölcsöket szabályzó korlátokat tülhágott nép, hogy gyönyörködtesse magát: ember-társát vad állatokkal, vagy éppen egyiket a másik ellenébe állítva, halálra küzködteti és abban leli örömét, ha az ifjat, ki kovessék előbb deli szoborként állt előtte villogó szemekkel, — elterülve látja utolsót vonaglani a küzdő homokon.

A gladiátorok küzdő játékát saját néven munusnak nevezték, mivel tisztük és kötelességük azt hozta magával, hogy a haláluk után megsértett lelkeket vérrel engeszteljék meg és erre ilyen forma esküt is szoktak volt tenni: Esküszöm, hogy kiállom a halált a tüzben, láncok közt s a korbács-

ütések vagy a kardesapások alatt; és testestől, lelkestől mint egy igazi gladiátor, Eumolpus minden akarátjának alávetem magamat.

Eleinte ilyen játékok csak jeles férfiak halotti tisztességére tartattak, első példát adván reá Marcus és Decius Brutus fivéreik, kik atyjuk temetését ilyen gladiatori játékokkal tették fényessé, 490-ben a város építése után.

Később azonban úgy elterjedt ez a szokás, hogy közönséges férfiak, sőt nők temetésére, vagy sokszor a római nép kegyének megnyerhetése és gyönyörködtetése végett is adattak gladiatori játékok, mert a harc és vérontáshoz szokott népnek ebben és ilyenekben telt legnagyobb gyönyörűsége. — Eleinte csak tisztviselők adhatták elő, míg végre bármely más emberek is. Tiberius alatt azonban elhatározta a tanács, hogy gladiatori játékok

ban senki részt nem vehet, kinek vagyona 150 ezernél kevesebb.

Rómában több ugynevezett — ludus — tanhely volt, hol a gladiátorok laktak. Erős tápláló eledel-ekkel éltek, oktatóik vi-mestereknek — lanistáknak — neveztettek. A gladiátor zsoldját auctoramentumnak s innen őket magokat is auctoramentumoknak, fegyverüket pedig — ornamentum — ékességnek mondták.

A gladiátorok összevásárolt szolgák, vagy még alábbvaló emberek voltak, úgy hogy velök még a közember is nem ritkán szegyenelte beszélni.

Az előadások circusban vagy még gyakrabban amphitheatrumban tartattak. — Statilius Taurus épített ilyet Augustus császár idejében legelőször köből; ezt megelőzőleg csak fából valók és ideiglenesek valának. Legnagyobb volt, melyet Vespasianus császár kezdett s csak később fia, Titus végezhetett be, mely aztán Colosseumnak neveztetett a méltette épült Néró-féle Colosseumtól. Ennek ropant nagyságu romjai mai nap is láthatók Rómában.

Az amphitheatrum homoru alakjáról közönségesen Caveának vagy arenának mondott, mivel a viadal tere poronddal volt meghintve, azért, hogy a vívók, kik arenariusoknak neveztettek, szilárdabban állhassanak. — Az egész épület tornádó alakú volt s 87 ezer ülő helyet foglalt magában. Elöl a szenátorok néztek tisztí székeikből és a fejedelem maga suggestusáról, — emellett hely vagy páholy. — E mellett következett a látvány-mutatónak eszthelyű állása — tribunálja; azután voltak a vesztésűzek székei a vadak ketrecével szemben. A praecingtiók magasb lépcsők voltak, melyek a többieket mintegy körülövezték.

Az ülő padokhoz vívó ut — vonitorium — hárnyó hely nevet viselt, mivel a népet, mely ide nagy számmal gyűlt, visszatértekor mintegy hánytá kifelé. Scalariumok voltak azok az utak, melyek a caeva lépcsőin csaptak át.

Az amphitheatrum felsőbb része csarnok és nyílt helyből állott a serdülő ifjúság és nők számára jelölve ki. A küzdterrel szomszédos legalsó padok, a külföldi népek követői számára voltak állítva s orchestra nevet viseltek. Az ezekhez legközelebb eső tizenegy padsor vagy ülőhely a lovagoknak és katonái tribunoknak adatott; a többi fennmaradt hely a népnek volt nyitva s populariának neveztetett. A nap hevéit vitorlavásznak mérséklék, az idő és kor fényűzéséhez képest selyem vagy bíbor szövetből, az egész amphitheatrumot beborítva. Némely amphitheatrumban

títkos vízvezető esővek voltak, melyekkel a nézők megfeszkesztetettek, ha őket szomj, vagy izzadás gyötörte. — Közel volt az ugynevezett spoliarium, azaz azon hely is, a hova a halálosan megsebesülteket vagy holtakat vitték. Itt a legyőzöttet a győző kivetkőztetve fegyvereiből és ruháiból s ha még életjelet vett benne észre, megadta neki az utolsó vágást is, mire a nyavalyatörésben szenvedők egész serege oda tódult és vérét mind felitta, mert ez által gyógyulásukat remélték.

A gladiátorokat részint fegyverük, részint vívómódjuk után szokták megkülönböztetni. Secutoroknak nevezetettek, a kiknek fegyvere sisak, pajzs és kard volt. Ezekkel többnyire retiariusok harcoltak, kik ellenőket eljűk vetett lálóval akadályozni és szigonynyal leszűrni ígyekoztek. Midőn hálójukat sikeretlenül vetették ki s azt összegyűjtendők, futkosának az arenán keresztül: ellenőik akkor üldözék őket, s ép innen vették e nevezeteket: secutorok. — A trexek páimával — kerek paizs — vagy peltával — rövid könnyű paizs — és sicával — tör, — vagy harppsal — görbe kard, horog — felfegyverkeve csaptak őse a mirnilonokkal, kik a többiekétől különböző sisakot hordtak. A sammitok, vagy később hoplomachusok, ezüstbe metszett pajzsot és spongiát, azaz: baltheust — kardív —; ballábszárukon oereát — lábjáncél, — fejkön pedig bozas vagy tollas sisakot viseltek. Az essedariusok, esedum, küzdokocsiról neveztetek így, ezek gall és britt szokás szerint vívtak. Az andabatesok pedig lovakról becsukott szemmel. A dimacherusok két karddal; a laqueariusok ellenőik gátlása végett, laquenst — hurkot — hordtak. A gladiátorok e nemű kivül még számos mások voltak, pl. suppositiusok, meridiánusok, fiscalisok, vagy caesareanusok és aulicusok, stb.

Magának a munusnak, azaz az előadásnak napja előtt a rendezők nyilvános helyeken cédulákat függesztettek ki, kiirván az egész já tékrendi előkészületet, a gladiátorok számát s a jelesebbek nevét is. Ilyenformán: Diadaljátékok fo guak tartatni; az aedilis adja ezt a népnek, hogy őt e méltóságra megválasztotta, ötven párt állítván elő, kik meg fogják egymást késelni st b., — és a római nép e jelentésre magánkivül volt örmében.

Az előadás napján a gladiátorok vagy pompával a küzdterre vezetettvén, először szembeállítottak az egyenlő erőjük egymással, azután a látványadó — editor — megvizsgálta, ha vajjon elég élesek-e kardjaik. Eleinte csodás ügyességgel hajgáltak egymásra fakardok at és dárdákat s ez volt az előjáték. De mihelyt trombitával jel

adaték : elvetvén játék-fegyvereiket, vívfegyvereket ragadtak s összeszedvén magukat, egy kis ideig mozdulatlanul maradtak ; majd nagy hirtelenséggel, mint villám, megrohanták egymást, s újra visszavonultak, főképp ügyelvén arra, hogy fedetlen oldalukat re fordítsák szembe ellenfeleikkel.

Ha sebet kapott a gladiátor, a nép felkiáltott : hoc habet (sebe van) ! az illető pedig visszavonulva felcsemelte ujját, escedésvén kegyelemért. Élete és sorsa ezentúl a népnök, vagy néha a látványadónak tetszésétől függött ; ha hősiösen viselte magát, föl sem véve a halált : a nép kegyelmezett s életben hagyta, talán azért, hogy majd más kor is gyönyörködtesse ; de ha gyáva volt, vagy ellenkező esetben is, ha a nép mulatni akarta magát az élet virágkorában haldokló ifjunak végvö-

naglásán : összeszorítá markát s hüvelyk-ujját a viaskodó felé fordítva, mondá : recipe forrum, mi-ro a győző, engedve a kíváuatnak, megölé a legyőzöttet, ki a nép intésére már önként nyújtá nyakát.

A győzők jutalmúl maxtix-koszorút, pálmát, pénzbeért s rudist kaptak. A rudissal megajándékozottak rudiariusoknak nevezettek s fegyvereket a Hercules templomának szentolték, mert Hercules volt a gladiátorok saját istene. A miért Commodus császár is, mint ki az amphitheatrumban nyilvános gladiátorként működött, Herculeshez hasonlónak kívánta magát ábrázoltatni s „római Hercules“ nevet vett föl.

Ime, ilyenek voltak a gladiatori játékok, ilyenek az emberek, — ilyen a kor !

Viski K. Bálint.

Az 1831-diki kholera-mozgalom Pesten.*)

— Irta: id. *Szalay József.* —

A szabad járás kelésnek eltiltása, s csak a közrebocsátott rendelkezések értelmében készült uti és egészségbeli bizonyító levelek mellett megengedtetése a pesti népet már zúgolódásra gerjesztette, mindjárt július hónap első napjaiban, midőn látta, hogy a külső helyekről természetnyek részszerint nem hozatnak, részszerint az azt fuvarozott lakosok visszautasítottak, részszerint pedig a lineán kívül felállított contumaciális házakban letartóztatván, az élelem hozástól ezáltal a helységek lakosai elijesztettek.

Növelte ezen zúgolódást annak meghallása, hogy az augusztusi pesti vásár nem fog megtartatni ; ezen való aggodalmakból, kivált minékutána ez iránt felsőbbi, de nem hivatalos tudósítások által már csaknem eszalhatatlan bizonyosokká tetteitek : a kereskedők, mesteremberek és minden olyan lakosok, kik több embert foglalatoskodtatnak, részszerint az élelem szükségének előre való látása, részszerint a vásárnak olulása tekintetéből azokat elbocsátották ; maga a selyemfábrrikás Valero 240 munkás közül 120-at bocsátott el s így több fábrrikás és mesterember számanékül-válto munkásokat és mesterlegényeket hagyott kenyér nélkül.

A kiküldött orvosok- és biztosoktól érkezett s a nép tudtára többnyire nem igaz valóságukban jutott tudósításokból a gyanús s közönséges felvigyázás alá vétetett külső helyekben a nép számához képest a halandóság nem levén olyan nagy, hogy a nép, mely minduntalan a tavalyi és harmadévi vérhas, hideg és más járvány nyavalyák

uralkodása alatt volt (és valósággal a mostanihoz képest, mely ha a híresztelt nyavalya veszedelmét és ragadóságát nem tekintenők, inkább ország-szerte csekély voltára nézve érdomlene figyelmen) halandóságra hivatkozott, magát a veszedelem nagy voltáról voltaképen meggyőzhette volna, elkezdte azt a hírt rebesgetni, hogy az egész kholera költött hír, a veszedelem nem a kholerából fog eredni, hanem minden szoros intézetek, kommissariusok, biztosságok rendelése, kontumaciális helyek, kordonok, egyszóval minden rendelkezések csak a nép rémitésére céloznak, mely a lengyelek iránt kimutatott buzgósága mellett, ha az interventió megtagadását meghallaná, könnyen veszedelmesen kitörhetne, hogy tehát a szárnyaszegett s megijesztett nép zavargást ne indítson. Voltak olyanok is, a kik még ezenkívül azt is hozzáadták, hogy mind ezek az országgyűlés kikérülésére készített előleges lépések, szintén a fentebb érdeklött lengyelek dolga miatt.

*) A föntebbi érdekes közleményt következő, az olvasóra nézve is tájékozó sorok kíséretében kaptuk : „Tisztelt barátom ! Szükségtelen önt e kézirat becsére figyelmeztetnem. Csak annyit kívánok megjegyezni, hogy ez közvetlenül a mozgalom napjaiban íratott oly férfi által, kinek becsületes-sége, szava hihetősége, minden kételkedést kizár. Sokan, igen sokan ismerik Magyarországon a derék, becsületes öreg urat, ki a pesti takarékpénztárnak első titoknokja volt s e hivatalát évtizedeken át pártalan becsületességgel folytatta. Ez irat, mondhatni első hiteles leírása azon figyelmenre méltó sjujus esetnek, s mint ilyen kútfői becsesül bir. Kérem önt becses lapjában közzé tenni. Budavár, 1867. december 5-én Önnök stb. — *Szilágyi Sándor.*“

Hogy a nép ezen balvélekedésében meg ne erősdődjék s ezáltal veszedelmes ne legyen, felsőbbi rendelkezések következtében a gyanús helyeken munkálódó biztosságoknak tudósításaiban naponként érkezett azon új környüállások, melyek a nyavalya veszedelmének újabb terjedését és tett

pusztításait tárgyazzák, minden nap kinyomattatván, „Hirdető cédulák“ (buletin) által a népnek tudtára adattak, s melyeket könyvtáros boltokban ingyen osztogattak, kezdődvén ez jul. 13-kán.*)

(Folyt. követt.)

Egy hét története.

— Febr. 24 —

(VK.) A farsang is úgy tesz, mint a napkeleti királyok: biborba öltözik, midőn végít érzi.

Ime, a haldoklás három éje teli van zenezővel, tarka látvánnyal, s mindazon gyönyörűségekkel, melyektől a esőndes böjt kegyelme szabadítja meg az álmos mamákat és a jól kiköltekezett papákat.

Vasárnap a „bohócok“ zsvaja hangzott a redoutban, s Guttenberg munkásai mulatták ki magukat, (s bizony egy évben egyszer megérdemlik) a lövöldében. Hétfőn a nagy polgárbál, melyre a királyt is várják, s az előkelők jelmez-bálja. Kedden a színházi táncestély, midőn az éjféli óra kongásakor a vig uralkodó, ez a kedves, de sokba kerülő pünkösdi király, kileheli jókedvű szellemét — s a hálátlan világ tovább táncol, s a fehér atlasz cipők egyáltalában nem akarják észrevenni, hogy a farsang eltűnt virányából a hamvazó szerda szürke, komor, egyhangú földjére tévedtek.

Ha az olvasó szíves lesz figyelembe venni tárcicikkünk „kelt“-jét: igen természetesnek fogja találni, ha e farsangi vig tor három napos sorrendjéből csak az első éj történetével foglalkozunk.

A „bolondok estéje“ nálunk is divatba jött. Természetes! Ha a példabeszéd szerint: egy bolond százat csinál, igen természetes, hogy kétszáz hivatalos „bolond“ legalább is egy pár ezer józan embert bolondíthasson el.

A nagy bohóc-menetet, a mult év eseményeinék tréfás „revue“-jét, a tarka bohóságokat látni, s a mulatságos „béka-kantátét“ hallani — tódult most is a tömeg. S mivel megfizette a jó drága belépti díjat, mosolygott és elbolondította magát, hogy milyen pompásan mulatott.

Pedig az egész aligha tehet más hatást, mint egy mulatságos könyv gyöngye fordítása, vagy mint egy szembeszökő plágium.

Az egészben nincs semmi eredeti, semmi magyaros. Egy darab bécsi szellem, átültetve a magyar főváros földjébe, hol német színészek, német olmének, német „Schöngöistok“ igyekeznek fölleveníteni e más égalj alatt elbágyadt idegen

tréfákat, melyekről azonnal meglátszik, hogy nem a magyar néphumor földjében termettek.

Még a fölhívások jelszava is egy német versből állt. Lelemény, éle, csoportozat, szóval minden, de minden kölcsönkért, importált holmi, melyet a magyar ember megmosolyog ugyan, de nem azzal a jóízű mosolylyal, mely a kedély virága, hanem azzal, mely a gúny csipős szikrája.

Egy urunkbátyánk, midőn végignézett a bohócok menetén, s hallá a megjegyzést: mily kár, hogy nincsenek benne eredeti magyaros bohóságok, — oda fordult az ismeretlenhez, s nyomatékosan mondá:

— Sohase bánja öcsém! hagyja a németnek, neki való!

Mindamellet, hogy e bohóskodás csakugyan

*) Érdekesnek tartjuk az ekkor kiadott hirdetések egy példányát alább, az eredetiről szó szerint közölni.

„Egészséget tárgyazó hirdetés. Nro. V. A tegnap említett két hirtelen meghalálózásón kívül Pesten, melyek közül az egyiket a ragadó hánytató vértias következésnek talált az orvosi vélekedés, történt ugyanott tegnap még több hirtelen halálózás is, a kolera symptomáinak nyilvánosság mutakozásai között, melyeknek következésében elmúlhatatlanul szükségessé leve, hogy a két várost egybekapcsoló hidnak elnyitásával a közlekedés ideig-óráig felfüggesztessék. Az e végett felállított hivatal azon közben legnagyobbán dolgozik abban, hogy a kölcsönös foglalatosság a két város között, az életre tartozandók, kereskedési árúk, levelezések s t. előlékre nézve, minél lehetségesebb hamarsággal visszaállítsassék; de a szükséges tartózkodási rendelkezések megtétesenek. Ezekon kívül minél nagyobb gond vagon arra fordítva, a már voltaképpen jelen lévő gyanús nyavalyát, akárhol mutassa az magát, a legnagyobb erővel legyőzni, és annak tovább terjedését minden lehetőséggel hátráltatni. Szolnokban jul. 14-ikén összesen 68 koleras beteg volt, kik közül 12-ten a gyógyulás utján voltak, 16-an meghalálóztak. Póroszlón jul. 11-én meghalálózott 23, maradt 40 beteg; még kevésbbé munkálódik a gonosz Hevesvármegyének más részeiben. Jul. 12-dikén Csongrádban 15 beteget számláltak, 4 meghalt. Komaróc és Polyakóc helységekről is beszélték, Sárosvármegyében, hogy veszedelmes nyavalya ütött ki. Jun. 25-től jul. 10-ig. berekesztőleg értve e napot, Hosszúréten 21 koleras beteggel bántak a rendelkezés szerint; kik közül 4 meggyógyult, 14 meghalt. — Kelt Budán jul. 16-án 1831. — Ingyen osztogattatik az újságíró-hivatalnál és a könyvtárosoknál.“

nem nagyon férhet össze a mi népünk „sírva-vigadó“ jellemével: még sem ártana, ha kissé több jókedv, több vidor ötlet, több könnyűség élénkítene bennünket. Sajátlag, a szorosabb értelemben vett magyar népről még is vannak e vonások, s a ki valaha egy estét töltött a falu fonókéjában, egy napot a hegyaljai szüreten, s egy reggelt valamely vízparton, hol a legények itatnak, s a lányok a kendert áztatják: a tréfának és jókedvnek oly gyorsan pergő ötleteit hallhatá, melyeket soha életében nem fog feledni. Mily színtelen ezek mellett a szalon szelleműssága, s a polgári szabák nehézkes tréfálkozása. S mi az oka ennek? Bizonyára az, hogy társaséleti műveltségünk nem egészen a tőrül metszett magyar szellem kifejlése, hanem kölcsönként fény, egy szép máz, melyet magunkra rakhatunk, de a mely még sem saját vérünk pirossága. Öregeink jobban ismerik a méltóságos latin proverbiumot, mint az elmés magyar példaszót, s a nagyúri világ ma is boldog bele, ha franciául cseveghet.

Elnéztük a „honvédbálban“, mely — mellesleg mondva, — a farsang egyik legérdekesebb bálünnep volt, jótékony célra, s oly vendégekkel, minők Klapka, Vetter, a Földváryak, — a „beau moude“ nemcsak viseletében, hanem társalgásában is egy darab Páris volt, nem az igazi Páris, hanem csak annak utánzata, távoli viszhangja.

Egy vidéki vén honvédtiszt — [ártatlan falusi kíváncsisággal — oda fordult egyik pesti bajtársához, s mondá:

— Szeretném látni a mágnásúndokot.

— Megismerheted őket — viszonzá e bajtárs, — mutató nélkül is. A hol egy csoportban csupamerő német és francia szót hallasz: ott bizonyos lehets benne, hogy mágnásúndok mellé jutottál.

Valóban, ez a régi szokás náluk még mindig a „bon ton“-hoz tartozik, s mint járvány ragad az alsóbb rétegekre is, melyekben sok polgárlány szeretne „előkelőnek“ látszani.

— Mama, — kérdé az egyik a minap, — mit feleljek, ha valamelyik fiatal gróf tánc közben megszólít.

— Akármit, csak franciául, — felelte a lánya műveltségére büszke mama.

Ez megtörtént, s ehhez hasonló történik sok.

Valóban, ha az ember szorgalmasan látogatja a fényes táncvigalmakat: a szép piros arcyok, fehér vállak, aranyos legyezők és lebegő csipkék gyakran észébe juttatják a — „nőképző együletet.“ Jó volna, ha már meg volna!

A divatos gouvernante ok — úgy látszik —

nem minden növendéküket győzik meg arról, hogy a műveltség nem a nyelvben áll, hanem abban, a mit a nyelv beszél. „Akármit franciául“ — sohasem ér annyit, mint okosat és szelleműssá magyarául.

Ez a kis megjegyzés nem kíván bőjti predikáció lenni, habár úgy is alkalmi lenne, miután itt a bőjti.

A zenészek leveszik a falról hangszereiket, s készülnek a műversenyekre, miután ők vannak arra hivatva, hogy az idény szürke szövétet tele himezzék csillogó hangvirágokkal.

A philharmóniai társulat is újra talpon áll, hogy bemutasson néhány nagyobb szabású zenekölteményt, többi közt Liszt „koronázási miséjét“, melyet Pesten úgy sem hallott még senki. A mint némelyek mondták: ezzel ugyan saját műzsáját nem koronázta meg, s több van benne a világfi glacé keztyűjéből, mint az abbé talárjából; hanem ugyanezt mondták az „esztergami misére“ is, s a copfos regens chorik parókáján minden hajszál égnok meredt, így megvilágiasítani hallván a khórus szent zenéjét; mindamellett az a mise mégis a leghatalmasb compositiók egyike, s hatása épen abban áll, hogy merész szerzője kilépett a hagyományos formák nyügéből, s egy csomó földi virággal fűzte körül a kenetes szellemet.

A philharmonikusok jól teszik: ha Liszt művéből egyet kottót fölvesznek műsorukba, s nem állanak meg Beethovennél, mint a zenei dicsőség zárkövénel. Hiába, az embereket nem csak a nagyság tetőpontja érdekli, hanem a szellemi fejlődés újdonság is. A farsang előtti hangversenyekben is épen a korunkbeli szerzemények érdekelték legjobban a hallgatókat: Goldmark „Sakuntalája“, Berlioz symphóniai hangfestése, sat. Mik e művek a beethoveni „hősi symphonia“ mellett? — s mégis a közönség előtt van egy előnyük: az hogy — újabbak. Hadd nyargaljanak hát a hurokon Wagner „Walkürjei“: hadd riadjak föl Littolf „Girondistái“, s zugjon a Liszt „Pokla“ — a mai közönség nagy izgalmakat vár a zenétől, miután az újabb dráma úgy is megvonja azt tőle.

A műsor vonzó megállapítása pedig annyival fontosabb most, mert maholnap a művészetnek egy oly vetélytársa támad, mely mindig elhódítja tőle a közönséget, valahányszor megjelenik.

Egy nap megint csak arra ébredünk, hogy tavaszodik.

Röpke szárnyú zephyrkék néha már is betévednek a házsorok közé, susogva, hogy közeledik a kikelet.

Falun ezt a föld hirdeti, mely termi az ibolyát. Nálunk a víz, melyen megindulnak a gőzhajók.

Már is megindultak, sőt a hajós-egylet is, még alig hogy kipihente gyönyörű tánczvizalmának édes fáradságait, már a r e g a t t á r a készül.

Május 11-ikén lesz e mindig szép vízi látvány, a lánchidon fölül; hanem addig még sok víz elfolyik a Dunán, s a pestieknek addig még sok bőjti i predikáción és sok unalmas hangversenyen kell keresztül úszniok.

Vegyes közlemények.

F. Gy. (*Történeti naptár.*) Február hó: 25. Aranybulla bocsáttatott ki. 1554. — 26. Hugó Viktor, Franciaország nagy költője született Besançonban. 1802. — 27. Constantin római császár született. 274. — 28. Aragón született 1786. — 29-én hirdette ki Baden a sajtószabadságot. 1847. — *Március* hó. 1-én szállt partra Cannes mellett az Elbából szökő Napoleon. 1815. — 2-án meghalt 1-ső Ferenc császár. 1835.

—v— („*Vihar a tropikus éghajlat alatt*“) címmel mai számunk 9-dik lapján egy igen szép kompositiót közlünk *Rioux-tól*, e kiváló tehetségű francia illusztrátortól, ki a jellemzetes tájképek rajzolásában ép oly mester, mint a milyen Doré Gusztáv a történeti tárgyú s humorteli életképek alkotásában. Ezen képünk tárgyánál fogva alkalmoszerűnek tartjuk egyszersmind emlékeztetni olvasóinkat azon borzasztó viharokra, melyek múlt decemberben a déli földteke tengerein dühöngtek, s melyek akkor Sz. Tamás szigetét is a tenger hullámai alá temették, miként ezt akkor lapunk is említette. E baleset szülőkeit azóta többféleképen magyarázták a természetudósok, mert bármily heves viharok uralkodtak legyen is, mégis bajos föltenni, hogy azok a tengerek irtózatossá tette megemegükben oly óriási nyomást gyakorolhattak volna, miként a vizek tükrét oly magasra emeljük, hogy azok Sz. Tamás szigetének még magasabban fekvő pontjait is elborítsák. Legvalószínűbbnek tartják, hogy az akkor dühöngött viharokkal egyidejűleg azon tájon jelentékeny tengerelatti földrengések is voltak, s ezzel együttesen eszközölték az Oceánnak ágyából való kikelését. Nem lesz tehát érdektelen, ha megemlítjük, hogy a tenger alatti vulkánok mily hatást gyakorolnak a vizekre, ez legalább néhány szóban legyen megemlítve. Ugy látszik, ezek oly nagyszerű tűnemények, melyeket néhány ezer légnyomású gőz fészerejéből nehezen lehet megmagyarázni, s kénytelen az ember a föld folyó állapotban levő izzó tömegének dagályát s apályát is elfogadni. Az 1755-ik évi földrengés alkalmával Európa minden nyugoti part-

jai a kiáradt tengerek által elöntetének. Egy és ugyanazon időben találta e borzasztó jelenet Norvégia, Angol-, Frank- és Spanyolhon partjait; sőt az atlanti tengerben, bent Barbados szigetén, hol a dagály csak két lábnyi szokott lenni, az husz lábra emelkedék. De e husz láb csak harmad része azon magasságnak, melyet a szörnyű dagály-hullám november 1-én ért el, mely a leg-erőszakosabb rázkódások közt Cadix és Lissabon városokat elboritá, s nagy részben szétrombolá. A tenger e felháborodásnál és fővésnél fekete lett mint a ténta, talán a tenger fenekén kitört földszuroktól. A víznek erőszakos és rögtöni emelkedése az egész atlanti tengeren 100 fok szélességben mindenütt nagyon érezhető volt, sőt még északi Amerika édes vizü tavai is háborodásba jöttek. De a tengerrengés ily nyilatkozata — tehát a vizek fölemelkedése — földrengés alkalmával koránsem csak az 1755-ik év tüneménye. 1586-ban a limai földrengés alkalmával Kallasnál a tenger 84 lábra emelkedett s a borzasztó hullámok 23 hajót forgattak fel s temettek el. Midőn Syrakusa 1693-ban a földrengés által szétromboltott, a tenger oly magasra nőtt, hogy nem csak a várost, hanem a fellegrárat is elárasztá, s oly tömördek mennyiségű halat hagyott hátra, hogy azok a szétrombolt városnak szerencsétlen, hajlékuktól fosztott lakosai közt a többi nyomor után még pestis is idézőnek elő. Az 1783-ki földrengés alkalmával, mely Kalabriát elpusztitá, nem csak kiöntött a tenger nagy területekre, s temete el sok száz embert, hanem egész tömege úgy fel volt emelkedve, hogy a hajók a tengeren a legszörnyűbb rázkódásokat szenvedték. Az ágyuk helyeikből magasra felugrottak, s visszaestökben a vastag padozatot átszakiták; az árbocok, mint gyenge vesszők, remegtek, tetejőktől egész le szétrepedtek és szállakká hasogatóztak.

—v— (*Orosz szárok Sz. Pétervárott.*) Igért oroszországi életképeinknek harmadikát mutatjuk be ez alkalommal. Mialatt képünk az utcai orosz élet egy jelenetét ábrázolja, engedjék meg

olvasóink, hogy mi meg e helyütt kissé az orosz társadalmi életbe is betekinthessünk. Nem rég jelent meg Lipescében Wagner Ferencnél egy könyv, melynek címe: „A fekete és fehér papság Oroszországban.“ E könyvben egy oroszországi mivelt ember, kinek nevét a hazájabeli viszonyok miatt kinyilvánítania nem lehetett, nagy szakértelemmel és elismerésre méltó elfogulatlansággal ismereti az orosz államegyház és orthodoxia helyzetét. E könyvben olvashatni, hogy az orosz orthodox klérus szembeötlően elkülöníti magát a világiaktól, hogy a szabadság- és tudomány-hiány ott a legnagyobb, hogy a felsőbbek iránti engedelmesség, a képek tisztelote és a külső formáság

Lengyelországban és a miveltebb keleti tengeri tartományokban az „orosz fölvilágosodást“ terjeszteni. — E vázlatot egy másik német folyóiratban dr. Bechhaus egészíti ki. Cikkirő előtt, a ki saját oroszországi észleleteit írja le, több liflandi nemes embert neveztek meg, a kik nem rég kényszer-szabályokkal voltak fenyegetve, mivel gyermekeiket nem akarták görög szertartás szerint megkelesztetni. Ezen liflandi nemes emberek, az ev. ág. egyházhoz tartoznak; de feleségeik orosz orthodoxok lévén, gyermekeiket is az orosz vallásban kénytelenek nevelni. Az orosz büntető törvény 198-ik §-sa így szól: „Szülők, kiket a törvény arra kötelez, hogy gyermekeiket az ortho-

Orosz szánok Sz.-Pétervárott.

határt nem ismer. Hajmeresztő felvilágosításokat nyerünk a fölött, hogyan tartják fel az orosz orthodox egyházban az engedelmességet. Különös figyelemre méltó azon tény, hogy az orosz felsőbb körök, melyek műveltségöket német és francia nevelőknek, német és francia irodalomnak és saját emancipációjuknak köszönik, az orosz egyházi életet, néhány nélkülözhetlen szertartásokon kívül, megvetik, a pópákat, mint a sötétség és miveletlenség terjesztőit lenézik. És mégis azt akarják, hogy ugyanazon pópák, a kiket a fölvilágosodottak és szabadelvűek saját hazájukban, mint egy önző hierarchia szolgáit kerülik, hogy ugyanazon pópák legyenek hivatva

dox valláson neveljék, ha azoknak a keresztiséget vagy más szentséget más keresztény felekezet szertartásai szerint szolgáltatják ki, egytől két évig terjedő börtönbüntetéssel bünhődnek. Gyermekeik orthodox rokonoknak, vagy ilyenek nem létében a kormány által kinevezendő orthodox gyámoknak adatnak át nevelés végett.“ És ezt nem muhamedán, hanem keresztény ország törvénye rendeli; és ily törvények fontartásáért nemcsak a bigot klérus, és nemcsak a szolgálata-kész burocracia, melynek csak hivatala van, de véleménye nincs, — hanem még a klubokban és hírlapokban szóvivő orosz liberalismus is buzgólkodik.

emléke méltó legyen történeti dicsőségéhez, méltó egy nemzet nagy hálójához, melyet a szabadság szent harcában hősiessé elvértett fiaiak a haza szívében leróni kíván. Bűsszék fogja az utókor — ha majd az emlékezőtárs korszak bajnokai már rég el is porladtak — olvasni ezen emlékek ércbűtében azon csaták neveit, melyeket e hős nemzet a szabadság és függetlenségért vívott. — Rajta tehát szerkesztő úr! a Mindenható segítse őnt szép és hazafias vállalatában s egész szívéből kívánom, hogy ezt a legújszerűbb siker koronázza. — Egyelőre is legyen bizonyos, hogy e tervei előmozdításában oldala mellett tevékenyen fog találni. Addig s stb. *Vetter Antal.*

* (*Király ő felsége*) hetfőn reggel Budapésre érkezett, s este a nagy polgárban jelen volt. Egyuttal est is megemlítjük, hogy a születendő királyi gyermeknek Szegszárdról hoznak tápláló dijakát, kinek választását dr. Balassa intézte.

* (*Pulasky Ferenc régiséggyűjteményének tárgya*) tovább tart, mint előre tervezetett. Nemcsak e hónapban, hanem a jövőben is nyitva lesz, a mikor a magyarzó felolvasások ismét megkezdődnek. E gyűjtemény eladó és százezer forint van becsülve. Gazdag főuraink pompás ajándékot szerzhethetnek általa a nemzeti múzeumnak.

* (*Hogy a pesti Lipótvárosnak*), melynek lakói nagyra tartják, a közelebbi követválasztáskor izraelita képviselője lesz, az körülbelül bizonyos. Mária Falk Miksaét, a jelszó publicistát s jelenleg a „P. Lloyd“ szerkesztőjét emlegetik. Részünkről óhajtunk, hogy a Lipótváros képviselője olyan legyen, ki e csaknem kizárólag nagykereskedőkkel álló városrészi kereskedelmi érdekeit az országgyűlésen mély szakavatottsággal képviselje; ilyen pedig sok van a Lipótváros értelmisége közt.

* (*Ha a törvényhozás által az országos honvédelmi rendszer*) megállapítatik, Vetter Antal altábornagy honvédtiszt-rangot elnyerni óhajtók számára, tisztségre képző tanfolyamot akar megnyitni. A mily szükségese az ily képző tanfolyam az általános hadkötelezettség esetében, épen oly örvendetes, ha annak élén oly szakértő férfi fog állani, mint Vetter altábornagy, ki Angliában is, több éven át számos egyént képezett ki, kik tanfolyamaik bevégeztével azonnal tiszti rangot nyertek az angol hadseregben.

* (*Sokat lehetett hallani egy szláv petitióról*), mely a Szepességhen született, melyet sok község irt alá s mely pánszláv érzelmeiktől áthatva, oly dolgokat kért volna az országgyűléstől, minők a pánszláv igazságok után többé nem újak. E híressé vált petitio aláíróinak összefogódásáról a következőket olvassuk: Egy löcsei katolikus pap, országos híres pánszlavista, magához hivatott egy jómódn parasztot, átáda neki sok üres ívet azon meghagyással, hogy községről-községre menvén, a falu biráját aláírásra és a falu peccsétjének odanyomására bírja, természetesen minden aláírásához hozzátéve, hogy hány száz lakos nevében. Mindez a lakosság és szolgabírák tudta nélkül vagy 24 községhen meg is történt, de a bírák magok sem tudták, hogy mit ir-

nak alá, mert a petitio szövege velük nem közöltetett; így szereznek a kancuka imádói aláírásokat és így akarnak érvényt szerezni túlsott követeléseiknek. — Elég baj, hogy bíró és jegyző uraink nem nyitották föl szemüket s nem olvasták el, a mit eléjük adtak aláírás végett.

* (*A balkezőp lapja, a „Hasánnk“ ellen*) sajtópórt indított a közreadó; ennek folytán a vizsgálóbíró kérdést tett a polgármesteri hivatalnál, hogy a szabályszerű bejelentésben ki van megnevezve, mint oly személy, ki a lapban elkövetett vétségéért felelősséggel tartozik. A „P. Lloyd“ ellen is van sajtópórt készülében a vasutkölesön ügyében hozott cikke miatt. E lap gunyosan jegyzi meg e hirre, hogy: hiszen csak az van még hátra Lónyay urnak!

* (*Az Egerben tartandó*) magyar orvosi és természet vizsgálói nagygyűlés alkalmával — mint már irtuk — gazdasági kiállítást rendeznek. Di-jakra 20 aranyat, 50 ezüst tallért és 100 darab ezüst forintot szántak.

* (*Erdélyben oly nagy hó van*), hogy néhol csak a távira poznaí jelölnek az országutat. Ennél-fogva félnek, hogy a tavaszi olvadás árvizeket fog okozni.

* (*Seben képviselője*) a második szavazás folytán Kapp ur lett.

* (*Haldolások*). Zilahy Sándor, az oly korán elhunyt Zilahy Károly és Imre fivére f. hó 10. Zilahon aszkóiban elhunyt. Az irdalom egy szép reményű ifjút vesztett el benne. — Nagy-Váradról pedig Dippold Antal honvéd ezredes haláláról értesítenek, kit Geszten f. hó 17-én temettek el. Egy gyámoltalan szegény öreg anyát hagyott hátra, a ki most már második honvédfia koporsóját kísérte a sirba.

* (*Miskolcon márcvány obeliszket*) emelnek Palóczy László emlékére. Ezt Gerenday készítendi s rá a mellszobrot Izsó Miklós, ki Borsodmegyéből való. Továbbá a megyeházi gyűlésterem számára a dícsőtől nagy olajfestésű arcképet készítettek el Barabással. A tervezett „Palóczy-Album“ helyett az erre gyűlt összegből „Palóczy-alapítványt“ létesítenek az ottani ref. iskolában.

* (*Nagy szerencsétlenség történt*) Erdélyben. Nagy-Illondán egy vig lakadalmi csapat két lovaszt küldött a faluba, hogy jelentse be az érkezőket. Mire a lovasok visszatértek, a társaságnak semmi nyoma sem volt. A Szamos jege alattuk beszakadt, s csak egy pár női ruhadarab lebegett a vizen.

* (*Brassóban egy dühös eb*) több kutyát s egy kocsist is összemarcangolván, a hatóság és szomorú eset után elhatározta a kutya-adó behozatalát, melyből a bejött pénz a szegények fölségelésére fordítatik.

* (*A Neipperg-féle ügy még nincs befejezve*). A pozsonyi honvédegyelet folytatja. Nevezetesen gr. Vay Lászlóhoz e két kérdést intésték, hogy 48 óra alatt feleljen rájuk: miből győződött meg, hogy az altábornagy „szegyetlen“ helyett „szomorú multat“ emlegetett?, s ki jogosítá fel őt egy nyilatkozattal hasudolni meg a bálbizottság négy tagját, kik most is késsek beosulatszóval nyilvánítani ki azt, a mi valóban mondatott.

— A pozsonyi német lap szerint; gr. Neipperget Brünne helyeszik át, a utódja a pozsonyi főparancsnokságban Kochmeister altábornagy leendő.

* (Ebergényi Julia bárné) élénken foglalkozik öltözéssel, melyben a végtárgyalásra fog megjelenni. Nem régiben azt a vágyát fejezte ki, hogy szeretne fehér öltönyben (mint az ártatlanság színében) jelenni meg ez alkalommal. De értesésre adták, hogy ugyanazon öltönyöket kell viselnie a végtárgyaláson, melyeket müncheni utazása alkalmával viselt. Ebergényi Julia tehát a végtárgyaláson fekete selyem uszályos ruhát, hasonló anyagból készült felöltönyt, rövid fekete, valódi asztrakánból készült gallért s szürke kalapot fog viselni, melyet violaszínű csokrok díszítenek. Fülében a halálfejes fülbevalók lesznek fűzve, s mellén hasonló készítésű mellű.

* (Tragikomikus esetről írnak Csehországból.) Nachodban e napokban egy őrmester halt meg, ki a nachodi csatában megsebesülvén, nemsokára fölgögyült, hanem azóta mindig panaszkodott, hogy valami baja van a fejének, meg a hátának. Mikor meghalt, akkor derült ki, hogy feje alsó részén és gerincében egy-egy porosz golyó volt, mely véletlenül ott maradt. Az őrmester bátyja aztán bevalotta, hogy a boldogult bizalmasan elmondta neki e titkot, de megeskedteté, hogy nem fogja elárulni, mert nagyon szégyelte hősiessé lelkét, hogy mind a két golyó nem elől, hanem hátul van, a miből akárki megtudhatja, hogy futás közben kapta a lövéseket. Ő pedig mindig azt mondta, hogy keményen szemébe nézett a poroszoknak.

* (Párisban most egy rejtélyes eset a beszéd tárgy.) E hó 15-ikén ugyanis a tuileriákban igen különös, még mindaddig mely homályba burkolt esemény merült fel. Délután 1 óra tájban egy finomul öltözött ur valóságos majom-ügyességgel mászott azon magas rostélyzaton át, mely a tuileriák udva-

rát elválasztja a Carrousel-től. Innen rohamos sietséggel a Pavilon de l'honneur felé futott, félrelökte azokat, kik eléje állottak, s egészen a császár lakosztályaig hatolt. Már az előszobájában volt, mely közvetlen a császár dolgozószobájába vezet. Az ittlévő hadsegédeknek és szolgáknak azonban sikerült az illetőt megragadni, s erre a tuileriák rendőr-biztosához vezették. A biztos előtt a még meglehetősen fiatal ember elejénte egészen nyugodtan viselte magát, midőn azonban egy pillanatra elfordíták róla figyelmüket, az ablakhoz rohant és kiugrott. Ha vajjon csak menekülni, vagy magát kivégezni akarta-e, nem tudják. Azonban csakhamar ismét megfogták, mert azon árokba esett, mely a tuileriákat a rakparttól elválasztja, s jelentékenyen megsérült. Bal karja ugyanis ketté tört, fején nehéz sebet kapott, s orrát bezúzta. Azonnal a Charité-kórházba vitetett. Allapota nem életveszélyes ugyan, eddig azonban nem lehetett kihallgatni, s ennél fogva nem tudják, ha vajjon örülltel vagy gonosztevővel van-e dolguk. Szavaiból, melyeket elfogatásakor mondott, majdnem azt lehet következtetni, hogy a császárné ellen akart merényletet intézni. A császárt ezen eset igen kellemetlenül érintette volna, ki már azért is igen le van hangolva, mert első és legidősebb komornyikja halálos ágyán fekszik. Ez ember, ki Léon név alatt ismeretes, évek óta hú kísérője volt Napoleonnak, vele volt a számtizetében Hamban, s természetesen akkor sem vált meg tőle, midőn a szerencse oly magas polcra emelte. Ez a Léon különben talányszerti egyéniség. Magatartása finom, s nincs miveltetés s ismeretek nélkül, családi nevét azonban senki sem tudja. Magánál a császárnál, ki még mult évben is 100,000 frank értékű villát ajándékozott, mindig igen nagy kegyben állott, a tanácsai, — mint mondják, — gyakran fontos ügyekben is befolyást gyakoroltak.

Gazdasági és kerti vetőmagvak, az első magyar kertészgazdasági ügynökség magtárában Pesten, József-tér 14. szám

a legjobb csirkésségben:

Magyarországi luczerna	100 font 32 frttól 34 frtig.
Francia luczerna	100 " 42 frttól 44 frtig.
Székely vörösvirágú	100 " 30 frttól 38 frtig.
Sárgavirágú here	100 " 28 frt.
Belföldi porzósárga	100 " 16 frt.
Ólvasárga	100 " 22 frt.
Angol sárga	100 " 26 frt.
Francia sárga	100 " 27 frttól 28 frtig.
Burgundi répa, a legjobb	100 " 28 frt.
Csukorrépa	100 " 14, 20, 32 frt.

A legjobb Braunschweig-i féléli kaposzta-magvak fontja 8 frt.
Mindennemű gazdasági, lovyha-kerti és virág-magvak, díszfák, cserjék, szőlőfélék, sperfa- és akácfa-csemeték, valamint selyem-borogyó-fajások a legutányosb árért kaphatók.
Az 1868-iki árjegyzéket felszólítáára mindenkinek díjmentesen átküldjük.
A n. érdemű közönség becces megbízásáért eszedzik

Varga Lajos,
ügynök.

EMICH GUSZTÁV

könyvkiadó-hivatalában, Pesten, (Barátok tere 7. sz.) s általa minden hiteles könyvvarusnál kapható:
A régi GÖRÖG IRODALOM TÖR-TENETE. Müller K. O. és Donaldson J. V. után, angolból Récsi Emil. Két köt. 6 frt.
Ábray K. EGY ESKÜSZEGŐ KIRÁLY. Történetiröngény 1 frt.

Medaille de la société des sciences industrielles de Paris.
Senmi Szahaj többé!
MELANOGÈNE
Dioquemarettől Rouenből
Gyár: Rouenben, rue Saint-Nicolas 39.
A haj és szakálnak pillanatnyi gyors, — bármely árnyasatu a bőrre néve minden kártékony hatás nélkül festésére.
Ezen festőszert legjobb valamennyi eddig használtak közt. Főraktár: Pesten Török J. gyógyszerész urnál, királyutca 7. szám.
Ára 3 ft. 50 kr, postán 20 krral több.

